

מלחמתה של תורה

בדבר הקושיא דהקשו (גליון קס"ד) אודות המעשה הנודע והנורא שהיה לפני אלף שנים (ד' אלפים תשע"ב) בר' אמנון ממגנצא, דהגמון קצץ פרקי אצבעותיו ושילחו לביתו, וכשהגיע ר"ה ביקש ר' אמנון מקרובי שישאו אותו להיכנס עם כל פרקי אצבעותיו וכו', וכדהובא בהרחבה ב"אור זרוע" שילחי הל' ר"ה סי' רעו.

והקשו, היאך הוי שרי לטלטל ביו"ט דר"ה עם כל פרקי אצבעותיו, הא לכאורה מוקצה הוי, דהא אצבעותיו הוו כעצים ואבנים.

ואע"ג דאיכא נמי על המיטה דבר היתר, דהיינו גופו דר' אמנון, מ"מ כיון דבפשוטו היה אפשר לנער האצבעות בנחת בדרך כבוד בביתו, תו ליכא היתרא לטלטלם אגב דבר היתר, וכדילפינן בשבת קמב ע"א, והכי קי"ל בשו"ע סי' שט ס"ג.

א. מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א תירץ, (ליל שב"ק דחנה"מ סוכות יז תשרי תשע"ב) דר' אמנון ביקש מעכו"ם דיטלטלוהו, ובכה"ג כיון דחשיב לצורך גדול ולצורך מצוה, אזי שרי אמירה לעכו"ם וכמבואר בשו"ע סי' שז סעי' ה' ויל"ע, דלשון האור זרוע הוא דר' אמנון ביקש "מקרובי" שישאו אותו, ומשמע דלאו ע"י עכו"ם הוא. ושמא י"ל דאפשר דהכונה היא דביקש מקרוביו דידאגו לכך שיהיה בביהכ"ס, ולעולם העכו"ם טלטלוהו. א"נ דקרוביו היינו משרתיו הקרובים אליו, ולעולם עכו"ם נינהו. [ועוד העיר בזה הרב משה יצחק פרלמטר שליט"א, דאין זה כבוד התורה דהעכו"ם ישאו את ר' אמנון, וכן אינו כבוד הביהכ"ס דהעכו"ם יכנסו לתוכו, ובפרט באמצע התפילה. יעויין בדעת' למחרש"ם סי' קנא, ובשו"ת הר צבי ח"א סי' פה, ובשו"ת שבט הלוי ח"ב סי' נט].

ב. מרן הגר"ח שטיינמן שליט"א תירץ, (יום ה' לסדר לך לך ו' חשוון תשע"ב) דר' אמנון ייחד את האצבעות מערב ר"ה לצורכו להאי מילתא בכדי שיוכלו לטלטל לביהכ"ס בר"ה, ובכה"ג כבר לא הוי כעצים ואבנים ולא מוקצה הוא וכסוגיא בשבת ג ע"א. ומידיק היטב באור זרוע דכתב דהאצבעות היו מלוחים, והיינו דע"ז חשיב מעשה ייחוד.

ויש לדון אי בכה"ג סגי דייחשב ייחוד, דייחוד צריך כלי שישמש משהו. וביורה חזינן דשית המבחר ודעימיה (בסי' שח סמ"ה) דבשבת אסור לשחק בכדור דמוקצה הוא, אע"פ דמייחדו מער"ש, והיינו משום דאין שם כלי עליו והוי כאבן וכמבואר פוסקים שם. והא דהאצבעות היו מלוחים, אפשר דהיינו בשביל שלא יסריחו ויתקלקלו, ושיוכלו לקוברם יחד, ולא משום מעשה ייחוד.

ג. והגר"י יבירוב שליט"א בעמח"ס "דברי סופרים" תירץ, דאצבעות הם מוקצה אם אין שימוש בהן, אבל באותו מעשה שכתוב באו"ז שכשגמר לומר ה"סילוק" נסתלק ונעלם מן העולם לעין כל ואינו כי לקח אותו האלוקים, דהיינו שנזדכך גופו כאלוהי, א"כ י"ל שהיה לו צורך באצבעותיו שיהו סמוך לגופו, כדי שידככו גם הן ויעלו עמו.

ד. והרב יוסף שלמה שטראוס שליט"א תירץ, דכיון דהאצבעות ראויים לאכילת בהמה, אזי אפי' דאינו עומד לכך, כבר לא הוי מוקצה. ברם יל"ע, דא"כ אמאי מת הוי מוקצה. ותו דהא מילתא תליא בתירוצי התוס' בשבת קכח. ד"ה דג תפל, ובט"ז ומג"א סי' שח סעי' לב יעוי"ש. **והרב יהודה פולק שליט"א** העיר בזה דכיון דהאצבעות אסורים בהנאה ואסור דהבהמות יתנו מהם אזי בכל גונא הוו מוקצה, ברם ע"י ע"ז כט: דמבואר דאבר מן החי אינו אסור בהנאה.

ה. **והרב משה זילבר שליט"א** תירץ, דהנה אמאי כשא"א לנער את הדבר המותר אזי שרי לטלטל את הדבר האסור הא הוי מוקצה, אלא מוכח דכיון שיש כאן דבר היתר, אזי בכה"ג הוי טלטול פחות חמור ולכן במקום פסידא שרי, וא"כ אף הכא כיון דהיה לו ענין גדול להכניס האצבעות, שרי. וכן יעויין במג"א סי' שט סק"ד דבמוקצה שיהיה לו יותר טירחה כבר חשיב פסידא ולא צריך לנער, וא"כ ה"ה בנידו"ד.

ו. **והרב שמשון רובנשטיין שליט"א** תירץ, דכשם שבמקום שהפירות שבתוך הכלכלה ייפסדו הוא לא צריך לנערם, אע"פ שלא ייפסדו לגמרי אלא יטפפו, כן כאשר הוא ייפסיד קצת את הקידוש השם הוא לא צריך לנערם, והיינו דכשם שבפסידא בחפצא של הפירות אינו צריך לנער, כן בפסידא של הגבחה.

ז. **והרב משה דוד ברוורמן שליט"א** תירץ, דצ"ל שלא היה שייך לנער כלל, וכגון דהיה דפנות למיטה. אך יל"ע דכיון דר' אמנון ביקש להדיא שיכניסו אותו עם פרקי אצבעותיו, מוכח דהיה שייך לנער ולהכניסו בלא האצבעות. ועוד יל"ע, דכיון דחזינו דביקש שיכניסו אותו עם האצבעות מוכח שהיה לו בזה ענין בדוקא, וכבר יס' דל החזו"א (סי' מז סק"ב) דבכה"ג אפי' שא"א לנער, אסור לטלטל, דחשיב כבסיס לדבר האסור יעוי"ש. אך פשיטא דדברי החזו"א מחודשים מאוד, ובראשונים חזינו לא כך, יעויין בתוס' בשבת קמב. ד"ה ונשידינהו, וכבר כ"כ החזו"א, וכן בהמשך הסוגיא שם בכלכלה פחותה, בתורי"ד ובריט"א החדשים, ובמג"א סי' רעו סק"א משמיה דר"ת.

ח. **והרב אביגדור שיר שליט"א** תירץ, דהרי כתב האור זרוע שצוה ההגמון להשיב את ר' אמנון במטה אחת וכל פרקי אצבעותיו בצדו וישלחהו, א"כ אפשר שצוה שכן יהיה תמיד.

מלחמתה של תורה

ולא ינערו האצבעות ממטתו, וא"כ הו"ל א"א בנערו.

ט. **והרב משה פרנס שליט"א** תירץ, דכיון דעיקר המיטה מיועדת לשכיבה של בנ"א ולא בשביל אצבעות, א"כ לא חשיב בסיס לאצבעות. ודוקא כלכלה והאבן בתוכה הוי בסיס כיון דכלכלה מיועדת לאחסן בתוכה כל דבר אבנים כפירות. ועיין ברשב"א בריש ביצה דצריך לנער בבסיס קצת, וכן ברשב"א בסוגיין.

י. **והרב בן ציון קרוזר שליט"א** תירץ, דכיון דר' אמנון היה שכיב מרע, אזי בשביל ליתוביה דעתיה חייבים לעשות רצונו דהוי פיקוח נפש ולכן טלטלו את האצבעות. אמנם אכתי הא גופא קשיא, אמאי ר' אמנון ביקש כך, ואם היה אסור לטלטל האצבעות פשיטא שלא היה מבקש כך.

יא. **והרב מרדכי בודנר שליט"א** תירץ, דכיון דהכל מצויין בר"ה בבהכ"ס, לא היה מי שישמור על האצבעות והוי נאכלין ע"י עכברים, וגם לכפות עליהם כלי לא יכלו לר' יוחנן בשבת מג. דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ולכן הוצרכו לטלטל עמו, דהא לא היה שייך לנערם. ועיין בשו"ע סי' שי ס"ו.

יב. **והרב חיים יצחק ויזל שליט"א** תירץ, דהמעשה הביא האו"ז, והוא עצמו כתב דאם אדם הניח דבר מוקצה על של חבירו לא אמרינן נדעשה בסיס לדבר האסור, דאין אדם אסור של חבירו שלא מדעתו [והו"ד ברמ"א סי' שט ס"ד], וא"כ כיון דמשרתיו של ההגמון הניחו האצבעות שלא מדעת ר' אמנון, לא נעשה בסיס, ואפשר דאף אח"כ לא היה ניח"ל בזה, ורק בעיצומו של יום היה ניח"ל, וצ"ל דס"ל לר' אמנון כדברי הראשונים דכל מה דבכה"ג שאפשר לנער אסור הוא רק משום בסיס, אבל משום טלטול מן הצד בלא דין בסיס מותר אפי' באופן שיוכל לנער, ע"י היטב בשיטה להר"ן בשבת קמב. וברשב"א שם.

יג. **והרב יצחק קורלנסקי שליט"א** תירץ, דשמא דזה לא היה ממש ביום ר"ה אלא סמוך לר"ה ובערב ר"ה טלטלוהו, אך דחה דדחוק לומר שישן כל הלילה בתוך הביהכ"ס במקום הש"ץ, ובפרט דהיה חולה.

יד. **והרב שמואל יעקב נוימן שליט"א** תירץ, דכיון דהאצבעות אין להם שום חשיבות, א"כ דבר שאינו חשוב, אף דהוא אסור, אינו עושה בסיס לדבר האסור וכשיורי כוסות, וכתוס' בשבת מז ד"ה הוה מטלטלין, ובביצה כא: ד"ה כנוגא, וכן עיין במשנ"ב סי' שי סק"א. ברם העיר דכיון דהאצבעות עומדים לקבורה, א"כ שמא חשיב דאית להו חשיבות, ועוד העיר דהא גופא דר' אמנון רצה שיכניסום לביהכ"ס הוי חשיבות.

טו. **והרב יהודה אריה הראל שליט"א** תירץ, דבפוסקים חזינו דהתירו לטלטל מן הצד לצורך הדבר בעצמו, וכגון לטלטל נר כשיש לו שימוש בנר עצמו, וא"כ אף הכא חשיב לצורך הדבר בעצמו, יעויין כן בפמ"ג סי' שח סק"ח במשנ"ב ז' משמיה דהמג"א סי' רעט סק"ט, וכן בבית מאיר סי' רעו ס"ג. אולם באחרונים איכא דפליגי בזה, וכהגר"ז סי' רעו בק"א סק"ג, ובחזו"א סי' מז סק"ב.

טז. **והרב דוד יצחק הירשמן שליט"א** תירץ, דכיון דר' אמנון היה שכ"מ וחשש שמא ימות, ופחד שישכחו את האצבעות בביתו ואח"כ לא יקבורם יחדיו, ולכן הותר לטלטל, דהא ביו"ט שרי לקבור וכשו"ע סי' תקכו. ואף דעכשיו לא הלכו לקבור, מ"מ יתכן דזה כבר לא מוקצה וכשו"ת בנין ציון סי' טז.

יז. **והרב שאול קופמן שליט"א** תירץ, דהרי כל הסברא שצריך לנער, דאם לא מנער מוכח שיש לו ענין בטלטול המוקצה, ואין בזה היתר דטלטול מן הצד, דאדרבה חזינו שיש לו מטרה בדוקא לטלטלו דא"כ היה מנערו. אבל בהיתר של כבר או תינוק אזי שרי בכל גונא, ובמשנ"ב סי' שח סק"ו הביא שיטת הרא"ש שזה לא דוקא במת, וא"כ שפיר הכא יש היתר זה. ברם יל"ע דהכא הוי מוקצה מחמת גופו ופשיטא דאסור.

יח. **והרב אברהם גולדשמיט שליט"א** תירץ, דהרי יש שיטות שביו"ט אין איסור מוקצה, וכדאיתא בריש ביצה ובשו"ע סי' תצה ס"ד, וא"כ אפשר דהכי סבר ר' אמנון. אולם דחה דבמוקצה מחמת גופו לכו"ע איכא מוקצה ביו"ט, והכא האצבעות הוו מוקצה מחמת גופו.

יט. **והרב שמעון דויטש שליט"א** תירץ, דאפשר דהאצבעות לא היו תלושות לגמרי, אך בפשוטו ההגמון קצצם לגמרי, ותו דמדביקש ר' אמנון שיכניסו אותו עם האצבעות מוכח דהיה שייך לא להכניסם. ותו דמדמלחום מוכח דהיו תלושים.

כ. **והרב יחזקאל רוזנבלום שליט"א** תירץ, דהאצבעות לא הוו כעצים ואבנים כיון דאפשר לתופרם ולחברם לגופו. אך כתב דדחוק לומר דחשבו לחבר את כל פרקי אצבעותיו, וגם דלא מסתברא דלפני אלף שנים עשו כזאת.

כא. **והרב רפאל שפירא שליט"א** תירץ, דכיון דהוא עשה זאת לכפר על מעשיו וכמבואר באו"ז, א"כ כשם שכתב בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' קיא) דשרי לאבד עצמו בשביל תשובה יעוי"ש היטב, כן הכי שרי. וגם בשביל שכל ישראל ילמדו ויראו ויעשו תשובה, ולתשובה נמי צריך מסירות נפש וכמבואר בע"ז יז. ובנפש החיים בדרשות ליום א' דסליחות.

כב. **והרב ברוך חיים הרשלי שליט"א** תירץ, שהם טלטלו בשינוי ובטלטול מן הצד ולא כאורחא בכפות ידיהם.

לחברותא התקשר עכשיו: 9141217